

AMNESTY

INTERNATIONAL

2020/21-ES JELENTÉS

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

AMNESTY
INTERNATIONAL

AMNESTY INTERNATIONAL

Az Amnesty International több mint 10 millió ember közös globális mozgalma, amely azért kampányol, hogy az emberi jogok mindenkit egyformán megillessenek. Célunk, hogy minden ember élvezhesse az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más nemzetközi emberi jogi nyilatkozatokban meghatározott alapvető jogokat. Függetlenek vagyunk a kormányoktól, politikai ideológiáktól, gazdasági érdekektől és vallásoktól, a szervezet működését elsősorban a tagok finanszírozzák, emellett nyilvános adományokból tartja fenn magát.

Fordítók: Amnesty International
Magyarország

Lektor: Demeter Áron

Először kiadva 2021-ben az Amnesty
International Ltd által

Peter Benenson House

1 Easton Street
London WC1X 0DW

Egyesült Királyság

© Amnesty International 2021

Index: POL 10/3202/2021

ISBN: 978-0-86210-499-3

E könyv szerepel a British Library
katalógusában.

Eredeti nyelv: angol

Kivéve, ahol másként nincs említve, a
tartalom ebben a dokumentumban
Creative Commons-licenz alatt
engedélyezett (tulajdonság, nem
kereskedelmi, nem leszármatott,
nemzetközi 4.0). [https://
creativecommons.org/licenses/by-nc-
nd/4.0/legalcode](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode)

Több információért kérjük látogassa
meg az engedéllyel foglalkozó
szekcióinkat a
weboldalunkon: www.amnesty.org
amnesty.hu

Ez a jelentés az Amnesty International
2020-ban végzett munkáját és az év
eseményeivel kapcsolatos felvetéseit
tartalmazza.

Amennyiben egyes országok vagy
területek nem szerepelnek a
jelentésben, az nem jelenti, hogy az
adott helyeken nem történtek az
Amnesty International érdeklődését
felkeltő jogsértések az évben.
Ugyanígy, az országokról szóló
bejegyzések hosszúsága nem tükrözi az
Amnesty International érdeklődésének
mértékét az adott ország emberi jogi
helyzete iránt.

AMNESTY

INTERNATIONAL

2020/21 AS JELENTÉS

ELŐSZÓ ÉS REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉSEK

TARTALOM

2020/21-OS JELENTÉS

Rövidítések vi

Bevezetés viii

Globális áttekintés 14

Európa és Közép-Ázsia 19

Országjelentések 27

RÖVIDÍTÉSEK

ASEAN

Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége

AU

Afrikai Unió

CEDAW

Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről

CEDAW

A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó Bizottság

CERD

ENSZ Faji Diszkrimináció Felszámolásnak Bizottsága

CERD Committee

ENSZ Faji Megkülönböztetés Elleni Bizottsága

CIA

Központi Hírszerző Ügynökség

ECOWAS

Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

EU

Európai Unió

Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága

Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság

Az emberi jogok európai egyezménye

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

ICC

Nemzetközi Büntetőbíróság

ICCPR

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

ICESCR

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

ICRC

Nemzetközi Vöröskereszt

ILO

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

ICPPED

Egyezmény a személyek erőszakos körülmények közötti eltűnése elleni védelméről

LMBTI

Leszbikus, Meleg, Biszexuális, Transznemű és Interszexuális

NATO

Észak-atlanti Szerződés Szervezete

NGO

nem kormányzati szervezet, civil szervezet

OAS

Amerikai Államok Szervezete

OSCE

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

UK

Egyesült Királyság

UN

Egyesült Nemzetek Szervezete

ENSZ Kínzás Elleni Egyezménye

Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés ellen

ENSZ Menekültügyi Egyezmény

A menekültek helyzetére vonatkozó egyezmény

ENSZ szólás- és véleményszabadsággal foglalkozó különmegbízottja

ENSZ Emberi Jogi Főbiztosságának a véleménynyilvánítás szabadságának elősegítéséért és védelméért felelős különmegbízottja

ENSZ rasszizmussal foglalkozó különmegbízottja

ENSZ rasszizmussal, megkülönböztetéssel, idegengyűlölettel és ehhez kapcsolódó intoleranciával foglalkozó különmegbízottja

ENSZ kínzással foglalkozó különmegbízottja

ENSZ kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel foglalkozó különmegbízottja

ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különmegbízottja

ENSZ nők elleni erőszakkal, annak okaival és következményeivel foglalkozó különmegbízottja

Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának Hivatala

ENSZ Menekültügyi Főbiztossága

UNICEF

Egyesült Nemzetek Gyermekalapja

UPR

Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat

USA

Amerikai Egyesült Államok

WHO

Egészségügyi Világszervezet

BEVEZETÉS

2020-ban molekulák egy csoportja térdre kényszerítette a világot.

Egy szabad szemmel nem látható vírus elszabadult, és elképesztő gyorsasággal végigfertőzte a világot. Bármilyen derül ki a vírus pontos eredetéről, a koronavírus és a nyomában járó tömeges halálozás rávilágított, hogy milyen mély és széles árok vannak az egyes országokban és azok között. A járvány pusztítását nagyban segítették a korábbi évek megszorító intézkedései, amelyek miatt kevesebb pénzt költöttek az állami egészségügyi ellátásokra és a közszolgáltatások fejlesztésére, illetve felgyorsította annak terjedését a formájában, funkciójában és vezetésében is meggyengített nemzetközi együttműködés. De még ezen a helyzeten is sokat rontottak azok az állami vezetők, akik másokat démonizáltak és igyekeztek kizárni a társadalomból, miközben az állami szuverenitás archaikus konstrukciójába kapaszkodva nyíltan kétségbe vonták a tudósok, a bizonyítékok és az egyetemes normák fontosságát.

Kivételes időköt élünk. De vajon felnőtünk a kihívásokhoz?

A kivételes idők kivételes válaszokat és kivételes vezetőket igényelnek.

2020 kivételes vezetőit nem a hatalmasok, a kiváltságosok vagy a gazdagok körében kell keresni, hanem azok a nővérek, orvosok és egészségügyi dolgozók voltak azok, akik az első sorokban igyekeztek minél több életet megmenteni. A példát azok mutatták, akik az időseket gondozták. Azok a szakemberek és tudósok vezettek minket, akik több millió tesztet lefolytatva keresték a megfelelő oltóanyagot. Azokra az emberekre számíthattunk, akik bár a legalacsonyabb keresetűek között vannak, mégis etettek minket, tisztán tartották a köztereinket, eltemették a halottainkat, megjavították a dolgainkat, járőröztek az utcáinkon és vezették a buszokat.

Miközben 2020-ban a világ nagy része leállt, ők voltak, akik kiálltak, ők voltak, akik kiemelkedtek. Ahogyan azok is, akik otthon maradtak, és bármennyire is nehéz volt, nem találkoztak a szeretteikkel, és igyekeztek a körülöttük élőkön segíteni.

De az ő hősiességük mellett is a járvány minden korábnál élesebben mutatta meg, hogy a hatalommal való visszaélésnek milyen következményei vannak. Bár a koronavírus-járvány nem határozza meg, kik vagyunk, sajnos megmutatta, hogy kiknek nem szabadna lennünk.

Az emberek egy része látta ezt, és megmozdult. Felemelték a szavukat az egyenlőtlenség, a rendőri erőszak, a rasszizmus, és a feketéket, sérülékeny csoportokat, szegényeket és hajléktalan embereket sújtó intézkedések ellen. Szembeszálltak a kirekesztéssel, a patriarchátussal, a gyűlölködéssel és a felsőbbrendűséget hirdető vezetőikkel. A Black Lives Matter és a #MeToo követeléseitől visszhangzott a világ. Az elnyomás és az egyenlőtlenség miatt tömegek özönlöttek el az utcákat Belaruszban, Lengyelországban, Irakban, Chilében, Hongkongban és Nigériában. Sokszor a saját biztonságukkal szem törődve, a jogvédők és aktivisták vették át a világ valódi vezetését.

Abban a néhány kivételes pillanatban, amikor valódi politikai vezetést láthattunk, nagyon gyakran nők intézkedtek. Ők mertek bátor és nehéz döntéseket hozni, hogy minél több életet mentsenek meg, megvédjék az

egészségügyi rendszerüket az összeomlástól, és ők támogatták azokat, akik nehéz helyzetbe kerültek.

A járvány azonban a középszerű és a hazug, az önző és a csaló vezetők hangját is felerősítette.

Amikor ezeket a sorokat írom, a világ leggazdagabb országainak szinte teljes monopóliuma van a globális vakcina-ellátás felett, miközben a legszegényebb államokat sújtják leginkább a világjárvány egészségügyi és emberi jogi következményei, ráadásul nekik kell elsősorban a hosszan elhúzó gazdasági és társadalmi nehézségekkel is szembenézniük.

Mire gondoljunk, amikor milliók haltak meg és veszítették el mindenüket, a leggazdagabbak vagyona pedig tovább nőtt, a bigtech cégek bevételei az eget verdesték, és a világ pénzügyi központjai komoly nyereségeket könyvelhettek el? Mit tesznek ők azért, hogy egyenlő részben kivegyék a részüket a járvány okozta terhekből, és segítsék a minél előbbi tisztességes és méltányos kilábalást? 2021 elején is csak tovább hallgatnak.

Hogyan fordulhat elő megint, most egy világjárvány alatt, hogy a világgazdaság valójában az, hogy azok adnak a legtöbbit, akiknek a legkevesebb van?

2020-ban közelről láthattuk a nemzetközi együttműködés gyengeségeit: egy romokban lévő multilaterális rendszer képe rajzolódott ki, amely a legerősebbeket szolgálja, miközben szinte semmit sem tesz a leggyengébbekért. Egy rendszer tehetetlen, ha nem hajlandó a globális szolidaritásra. Kína elképesztő felelőtlensége a járvány korai szakaszában, amikor igyekezett minden fontos információt titokban tartani, katasztrófális következményekkel járt. Az Egyesült Államok a járvány közepén hagyta ott az Egészségügyi Világszervezetet, ezzel totálisan semmibe véve a többi országot. Vacak fél-megoldások, mint a G20 döntése, hogy felfüggesztik a 77 legszegényebb ország adósság visszafizetését 2020-ra, de utána kamatostul hajtják be a pénzt, veszélyeztetik a járvány utáni helyreállást, és emberek millióinak életét tehetik még jobban tönkre.

Az évek óta tartó kudarc sorozatban 2020 újabb bizonyíték volt, hogy a globális politikai intézmények nem képesek a globális szerepüket ellátni.

A járvány megmutatta, hogy a világ országai nem képesek hatékonyan és méltányosan együttműködni egy ilyen súlyú, nem várt globális esemény kapcsán. Ez pedig nem sok jóval kecsegtet az előttünk álló, ennél is súlyosabb katasztrófa, a klímaválsággal kapcsolatban, ami ellen ráadásul oltás sincs.

2020 során emberek milliói szenvedtek a szélsőséges klímaesemények katasztrófális hatásaitól. A globális felmelegedés és az éghajlati változások okozta természeti katasztrófák súlyosan érintették milliók életét, egészséghez, lakhatáshoz, ivóvízhez és egészséges környezethez való jogát, lásd a szubzaharai Afrika és India elhúzódozó szárazságai, a pusztító trópusi viharok Dél-Kelet Ázsiában, a Karib-térségben, Afrika déli részein és a Csendes-óceánon, illetve Kalifornia és Ausztrália pusztító tüzeit. És mi volt a válasz? A Párizsi Egyezmény országai még annak az ígéretüknek sem tettek eleget, hogy legalább 100 milliárd dollárral támogatják a fejlődő országok klímacéljainak megvalósítását, és arra sem voltak hajlandóak, hogy elkötelezzék magukat az üvegházhatású gázok felére csökkentésére. Drasztikus váltásra van szükség, ha el akarjuk kerülni a 1,5 foknál nagyobb felmelegedést, aminek visszafordíthatatlan következményei lesznek.

2020: 366 nap halálos önzőség, gyávaság, középszerűség illetve mérgező idegengyűlölet és rasszizmus. 366 nap, amely megmutatta, hogy az évszázados rasszizmus, patriarchátus és egyenlőtlenség mit sem változott, és mindennap kísért minket. De 366 napnyi inspiráció is egyben, amely ismét bebizonyította, hogy az emberek képesek kiállni a jogaikért és egy tisztességesebb, igazságosabb koronavírus utáni világot.

A kivételes idők kivételes válaszokat és kivételes vezetőket igényelnek. Akkor mire van szükség, hogy egy olyan világban éljünk, amely fel tudja venni a harcot az előttünk álló kihívásokkal?

A járvány utáni világ nem épülhet simán csak a régi dolgok helyreállításra. Elszámoltathatóságra, emberi jogokra, a gazdaságaink és a környezetünkkel való együttélés átgondolására van szükség.

Legelőször a hatóságoknak fel kell gyorsítaniuk a vakcinák gyártását és szállítását az emberek számára. Ez most a legfontosabb és a legalapvetőbb fokmérője a nemzetközi együttműködésnek: gondolkozzunk globálisan, cselekedjünk lokálisan, és tervezzünk hosszútávra. Ebbe beletartozik a Világkereskedelmi Szervezet TRIPS egyezménye alóli felmentés, amely lehetővé teszi, hogy a COVID elleni egészségügyi termékek minél szélesebb körben terjedjenek; a gyógyszergyártók közös kinccsé tegyék a fejlesztéseiket és a technológiájukat nyílt, mindenki számára hozzáférhető licenck formájában, és az olyan kezdeményezések mint a WHO C-TAP.

Többre lesz szükség mint egy szimpla újraindításra. Egy olyan helyreállítási folyamat kell, amely a válság kiváltó okait veszi célba, és teszi mindezt az emberi jogok középpontba helyezésével. Arra van szükség, hogy a kormányok végre véget vessenek a 2001. szeptember 11. után elkezdődött "biztonságiasításnak", amely nagyban szűkítette a civil tereket, amely jelenség a járvány alatt soha nem látott méreteket öltött. Az a veszély fenyeget minket, hogy a kivételes intézkedések és a korlátlan hatalom válik általánossá, ezt pedig nem hagyhatjuk.

Másodsorban, ha jobb világot akarunk, újra kell gondolunk az adórendszerünket. Megfelelő adópolitikákra van szükség, ha azt akarjuk, hogy legyen elég pénz a gazdasági és szociális jogok érvényesítésére, vagyis elég forrás jusson az egészségügyre, oktatásra és a szociális ellátásokra. A transznacionális profit tisztességes és az emberi jogokat szem előtt tartó megadóztatása kulcsfontosságú, hogy ne lehessen elkerülni a közterhek megfizetését. Az államoknak egy új, a fosszilis tüzelőanyagokra vonatkozó adót kell kivetniük az energetikai cégek bevételeire és a tulajdonosok osztalékaira, hogy ezzel is ösztönözzék őket a megújuló energiákra való áttérésre, és elkerüljék, hogy ennek a terhét a fogyasztókkal fizetessék meg.

A rövidlátó politikai döntéshozatalnak nem lehet helyet a koronavírus-járvány utáni világban. Amíg a világgazdaságot az aluszabályozott, spekulatív, nagy bevételeket ígérő, szénhidrogénra épülő iparágak dominálják, a klímaválság csak egyre rosszabb lesz, és egyre közelebb jutunk egy mindenki számára katasztrofális, visszafordíthatatlan végkifejlethez, amely az egész emberiség végével fenyeget.

Harmadszor, itt az ideje, hogy szembenézzünk a valósággal: ameddig a szuverén nemzetállamok csakis a saját érdekeiket tartják szem előtt, addig olyan esélyekkel nézünk szembe a globális kihívásokkal, mintha egy bicikli fékével próbálnánk meg egy utasszállító repülőt lelassítani.

A nemzetközi együttműködés és a globális intézmények reformja, hogy az emberi jogok mindenki számára valósággá váljanak, előfeltételei a sikeres helyreállításnak. Nem fogadhatjuk el az egyes országok által alkalmazott "módszert", hogy csak azokat a kötelezettségeket tartják be, amelyek épp kényelmesek, a többi, jellemzően emberi jogokra, elszámoltathatóságra és átláthatóságra vonatkozó követelményeket pedig nem.

A megfelelő nemzetközi együttműködéshez meg kell vizsgálnunk, hogy a nemzetközi szabályok és sztenderdek mennyire képesek megelőzni a tömeggyilkosságokat és az emberiség elleni bűncselekményeket, mennyire képesek elejét venni a hatalommal való visszaéléseknek és a korrupciónak, megakadályozzák-e a cenzúrát és a kritikus hangok elnyomását, a hátrányos megkülönböztetést, az elvileg a minket védő hatóságok által elkövet erőszakot és a kínzásokat.

Innovációra, kreativitásra és találékonyságra van szükségünk, hogy megerősödve jöjjünk ki a válságból, eközben pedig a szabadságunkat sem szabad feladnunk. Nem lesz érdemi globális együttműködés, ameddig a globális civil társadalmat nem tisztelik, és nem vonják be őket a döntéshozatalba. Ebből nem engedhetünk. Ehhez ragaszkodnunk kell. És mint civilek, készen kell állnunk a feladatra.

2020 ismét megtanított nekünk olyan leckéket, amelyet hajlamosak elfelejteni. Emlékeztetett minket, hogy az emberiség családjának minden tagja függ a másiktól, hogy a "mi, emberek" azt jelenti, hogy válságos időkben együtt kell működnünk, és elválaszthatatlan sorsunk a bolygó és a környezet sorsától. Vagyis röviden: emlékeztet minket az emberi jogokra.

A kérdés, amire válaszolnunk kell tehát továbbra is ez: elég bátrak, gyorsak és előrelátóak leszünk-e ahhoz, hogy megtegyük, amit kell?

Agnès Callamard
főtitkár

AMNESTY

INTERNATIONAL

2020/21-AS JELENTÉS

ELŐSZÓ ÉS REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉSEK

GLOBÁLIS ÁTTEKINTÉS

2020-ban a világot megrázta a koronavírus. A járvány és néhány ellene hozott intézkedés katasztrófális következményekkel járt milliók számára, miközben megmutatta és felerősítette a már létező egyenlőtlenségeket és jogsértéseket. A gyökerek részben a faji és nemi alapú hátrányos megkülönböztetésben keresendők, amelyek gyakran más védett tulajdonságokkal együtt egyes társadalmi csoportokat különösen kiszolgáltatottá tettek. Az egyenlőtlenségeket bátran és erőteljesen helyezték fókuszukba az olyan mozgalmak, mint a Black Lives Matter vagy a különböző nőjogi kampányok, amelyeknek kitartó munkája több fontos emberi jogi győzelemmel zárult. A világjárvány egyértelműen megmutatta, hogy milyen súlyos emberi jogi következményei vannak a nemzetközi szinten évek óta tartó politikai és gazdasági krízisnek, amelyet néhány ország azzal is elősegített, hogy nem vállalt felelősséget a tetteiért, illetve aktívan támadta a nemzetközi intézményeket. A 2020-as fejlemények három területen voltak tetten érhetőek: az élethez, az egészséghez és szociális biztonsághoz való jog megsértése; a nemi alapú erőszak illetve a szexuális és reprodukív jogok elleni támadások és a kritikus hangok elnyomása.

Eközben mind a régóta tartó, mind az újonnan kitört fegyveres konfliktusok során a kormányerők és a fegyveres csoportok is a civil lakosságot támadták, ezeket öltek meg, és rengeteg embert kényszerítettek arra, hogy otthagyják a lakóhelyüket. Pár fontos háborús és emberiség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos ítéletet leszámítva továbbra is az elkövetők büntetlensége maradt a főszabály, több országban pedig komoly támadások érték a jogállamiságot. Több millió ember szenvedett a klímaváltság okozta természeti katasztrófáktól.

A világ felfordult. Azonban, ha a világ vezetői érdemi lépéseket tesznek a járvány utáni helyreállítás és az emberi jogok megerősítése érdekében, akkor ez a helyzet egyben lehetőség is a nemzetközi együttműködés új tartalommal való megtöltésére illetve egy új, igazságosabb jövő megteremtésére.

ÉLET, EGÉSZSÉG ÉS SZOCIÁLIS BIZTONSÁG

A koronavírusban legalább 1,8 millió ember halt meg 2020-ban. Az évtizedek óta alulfinanszírozott és rosszul működő egészségügyi és szociális ellátórendszerek nem voltak képesek sikeresen felvenni a harcot a járvánnyal. Munkavállalók jelentős tömegei veszítették a megélhetésüket, miközben megduplázódott, 270 millióra nőtt azok száma, akiknek nem jut legendó élelem.

A kormányok nem védték meg az egészségügyi dolgozóikat és az alapvető szolgáltatásokat nyújtókat. Több ezren veszítették el az életüket koronavírus fertőzésben, mások pedig komolyan megbetegedtek, mert nem kaptak megfelelő védőfelszerelést. Az Amnesty International kutatása szerint az Éves Jelentésben szereplő 149

országból 42-ben a hatóságok igyekeztek fenyegetésekkel, letartóztatásokkal és elbocsátásokkal elhallgattatni azokat az egészségügyben dolgozókat, akik felemelték szavukat a veszélyes munkakörülmények miatt. Az egészségügyben és szociális ellátásban dolgozók 70%-a nő, akiket különösen súlyosan érintett a helyzet, és akik már így is sokkal kevesebbet kerestek a férfi munkatársaiknál.

Voltak kormányzati intézkedések, amelyek különösen hátrányosan sújtottak egyes marginalizált csoportokat. A lezárások és kijárási tilalmak miatt különösen sok, az informális szektorban dolgozó ember veszítette el a megélhetését, ráadásul ők sokszor a szociális ellátórendszer segítségére sem számíthattak. A digitális oktatás bevezetése anélkül, hogy

mindenki számára elérhetőek lettek volna a megfelelő eszközök, sok hátrányos helyzetű tanulót hozott lehetetlen helyzetbe. Elsősorban a nőknek kellett megoldaniuk az otthoni tanulást a gyermekekkel, illetve az egyes közszolgáltatások felfüggesztése miatt még több fizetetlen láthatatlan munkát kellett végezniük.

A koronavírus-járvány tovább rontott a már így is kiszolgáltatott menekültek és migránsok helyzetén, sokukat rossz higiéniaiú összezsúfolt táborokba zárva érte a világiárvány, mások pedig két ország határa között rekedtek. A 149 országból 42-ben tudunk arról, hogy a hatóságok a nemzetközi szabályok megsértésével küldtek vissza embereket egy másik országba. Bár volt néhány ország, amely igyekezett csökkenteni a börtönök zsúfoltságát, hogy megelőzze a járvány pusztítását, a túlszűfolt és a rossz körülmények voltak általában a jellemzők, kitéve ezzel a börtönben lévőket a súlyos megbetegedés kockázatának. A járvány ellenére legalább 42 ország lakoltatott ki embereket, teljesen kiszolgáltatva őket a vírusnak.

Számos országban az etnikai kisebbségekhez tartozók és az őslakosok nagyobb arányban fertőződtek és haltak meg, részben a régóta fennálló egyenlőtlenség és az elégtelen egészségügyi ellátás miatt. Politikusok és vallási vezetők terjesztették gyűlölettel teli nézeteiket a sérülékeny csoportokkal szemben, őket hibáztatva a járvány terjedéséért. Dél-Ázsiában a muszlimok, Afrika és Európa több országában pedig az LMBTI emberek váltak célpontjaikká.

A világiárvány kihirdetését követően az országok még azt hangoztatták, hogy olyan azonnali intézkedésekre van szükség, amelyek lassítják és legyőzik a járványt, miközben az emberi jogokat nem korlátozzák. Miközben a WHO COVAX pozitív kezdeményezése azt tűzte ki célul, hogy minél több országnak legyen hozzáférése az oltásokhoz, a kezdeményezést aláasta a kimaradó Egyesült Államok és Oroszország, illetve a vakcinákat beszájoló gazdag országok és azok a gyógyszeripari cégek, amelyek nem voltak hajlandók a felfedezéseiket másokkal megosztani. Több mint 90 ország léptetett életbe exporttilalmat az egészségügyi felszerelésekre, védőfelszerelésekre, gyógyszerekre és élelmiszerekre.

A tehetős országok nem járultak hozzá, hogy a Világkereskedelmi Szervezet szellemi tulajdonjogok kereskedelmi és gyógyszerészeti szabadalmakat érintő vonatkozásairól szóló egyezményét ideiglenesen felfüggeszék, és ezzel a koronavírus elleni termékek mindenki számára elérhetőek legyenek. A Kína és az Egyesült Államok között a Biztonsági Tanácsban kialakult vita miatt késett 3 hónapot késett a járvány elleni küzdelem érdekében elrendelt globális tüzszünet. Miközben a G20 tett ugyan némi engedményt a legszegényebb országoknak, de messze elmaradt attól a saját vállalásától, hogy nagyszabású együttműködést valósít meg.

A nemzetközi együttműködés megerősítése és az emberi jogi kötelezettségek betartása érdekében minden kormánynak biztosítani kell, hogy a koronavírus elleni oltások mindenki számára elérhetőek és ingyenesek legyenek. Az államoknak létre kell hozniuk egy, az emberi jogokat középpontjába helyező globális pénzügyi alapot a szociális biztonság megteremtésére. A tehetős országoknak és a nemzetközi pénzügyi intézményeknek segíteniük kell az országok kilábalását a járvány okozta válságból, például úgy, hogy felfüggesztik az adósságok visszafizetési kötelezettségét vagy eltörlik azokat.

NEMI ALAPÚ ERŐSZAK

A nők elleni erőszak felszámolásáról szóló törvényeket fogadtak el Kuvaitban, Dél-Koreában és Szudánban. Több ország, köztük Horvátország, Dánia, Hollandia és Spanyolország is a beleegyezés hiányát tette a szexuális erőszak jogi megítélésének alapjává. Több afrikai országban is előremutató bírósági döntések születtek a szexuális erőszak büntetlenségének felszámolására háborús és békeidőben egyaránt. Az Afrikai Unió egy olyan regionális egyezmény előkészítésébe fogott, amely a nők elleni erőszak megelőzését és felszámolását tűzte ki célul. Ugyanakkor az Isztambuli Egyezmény végrehajtását három ország is hátráltatta.

A mindennapokban azonban a nemi alapú erőszak, ideértve a “becsületgyilkosság” és a kaszt-alapú családon belüli és szexuális erőszak még mindig elterjedt világszerte, a hatóságok pedig általában nem tettek eleget, hogy megakadályozzák azokat, vagy felelősségre vonják az elkövetőket, a túlélőknek pedig igazságot szolgáltatassanak. Néhány ország hatósága maga követett el erőszakot, például az iszlám törvények megsértése miatt a nőkkel szemben, vagy férfiak anális vizsgálatra kényszerítésével, amely kínzásnak minősül.

A jogszabályokban és a gyakorlatban régóta létező hátrányos megkülönböztetések megágyaztak az erőszaknak, és súlyos következményekkel jártak. Az Amnesty International adatai szerint LGBTI embereket tartóztattak le és vettek őrizetbe a szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt a 149 országból 24-ben.

A koronavírus-járvány elleni egyes intézkedések csak rontották a helyzetet. A támogató szervezetek jelentései szerint kiugróan magas volt a nemi alapú és családon belüli erőszak aránya 2020-ban, rengeteg nő és LGBTI embernek kellett a bántalmazójával egy fedél alatt maradnia a lezárások miatt. Néhány ország ugyan igyekezett segíteni a túlélőkön, azonban a szolgáltatások jelentős részben nem voltak elérhetőek a járvány elleni intézkedések miatt.

Néhány országban az abortusszal kapcsolatos ellátások nem kerültek be a létfontosságú szolgáltatások közé, komoly gondot okozva ezzel rengeteg nőnek. Más országok előremutató szabályozásokat fogadtak el, például online is felírhatóvá tették az abortusztablettát, hogy ezzel is csökkentsék a fertőzés terjedését. Dekriminalizálták az abortuszt Argentínában, Észak-Írországban és Dél-Koreában. Ettől függetlenül az abortusz továbbra is bűncselekménynek számít a legtöbb dél-amerikai országban, Lengyelországban pedig tovább korlátozták az ahhoz való hozzáférést.

A nemzetközi szinten az ENSZ országok megünnepelték a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Platform 25. évfordulóját, és egy politikai nyilatkozattal megerősítették elkötelezettségüket a nők jogainak védelme és “a nők és lányok elleni erőszak és káros gyakorlatok teljes körű felszámolása” vonatkozásában. A nyilatkozatból azonban kimaradt az egyértelmű utalás a szexuális és reprodukív egészségre és jogokra. Ezzel párhuzamosan néhány ország azzal volt elfoglalva, hogy kiradírozza a “szexuális és reprodukív jogokra” vonatkozó utalásokat a nemzetközi kötelezettségvállalásokból, köztük az ENSZ Nők, Béke és Biztonság határozatából.

A kormányoknak azonnali összehangolt lépéseket kell tenniük, hogy megakadályozzák a nők és az LGBTI emberek jogainak megsértését, és konkrét lépéseket kell tenniük a nemek közötti egyenlőség eléréseért. Át kell ültetniük a gyakorlatba az olyan nemzetközi kezdeményezéseket, mint a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Platform, hogy felszámolják a nemi alapú erőszakot, és annak kiváltó okait, például a hátrányos megkülönböztetést, továbbá garantálniuk kell a szexuális és reprodukív jogokat mindenkinek.

A KRITIKUS HANGOK ELYNOMÁSA

Több kormány is igyekezett elfojtani a kritikus hangokat és szűkíteni a jogvédők és civil szervezetek számára rendelkezésre álló teret. A felelősségre nem vonható politikusok, a gazdasági és szociális jogok megnyirbálása, az intézményi rasszizmus elleni tiltakozásokra (például a Black Lives Matter mozgalom) válaszul a hatóságok túlzott erőszakot és éles löszereket, könnygázt vetettek be, több száz embert öltek meg és még többnek okoztak sérüléseket. Célba vették a jogvédőket, újságírókat és ellenzéki aktivistákat is, sokukat megfélemlítették és önkényesen őrizetbe vették. Közülük többen jogsértéseket és korrupciós ügyeket tártak fel, mások választási csalásokra és a szabadságjogok jogellenes korlátozására igyekeztek felhívni az emberek figyelmét. A női jogvédők a nemük miatt gyakran különösen nagy veszélyben voltak.

Néhány helyen, elsősorban Ázsiában, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában a hatóságok eljárásokat indítottak, sőt börtönbe zártak jogvédőket és újságírókat olyan homályosan megfogalmazott vádak alapján mint a “hamis információk terjesztése”, “államtitkok

szivárogtatása” vagy a “hatóságok megsértése”, más esetekben egyszerűen terroristaként kezelték őket. Néhány kormány komoly pénzeket költött olyan digitális eszközökre, amelyekkel embereket figyelt meg. Néhány ország pedig a jogvédő szervezetek, köztük az Amnesty International működését igyekezett megbénítani. Latin-Amerikában és a Karib-térségben, amelyek továbbra is a világ legveszélyesebb helyei a jogvédők számára, több jogvédőt öltek meg olyan bűnözői csoportok, amelyek a gyanú szerint az adott ország vagy egy cég érdekében cselekedtek.

Néhány dél-amerikai, közel-keleti és észak-afrikai ország először törvényben igyekezett megtiltani a járvánnyal kapcsolatos riportok és beszámolók készítését, majd eljárásokat indítottak “hamis információk” vagy a “kormány döntéseinek ellenzése” miatt. Egyes európai kormányok igyekeztek a járványt nemzetbiztonsági szintre emelni, és olyan nemzetbiztonsággal kapcsolatos jogszabályokat terjesztettek elő vagy fogadtak el, amelyek szélesebb körben teszik lehetővé az emberek tömeges megfigyelését.

Sok kormány általános tilalmat rendelt el a gyűlésekre, vagy - elsősorban Afrikában és Dél-Amerikában - erőszakot alkalmazva vertek szét jogellenesen tüntetéseket. Sok olyan eset is történt, amikor a kormány járvánnyal kapcsolatos intézkedéseit kritizálók vagy a hatóságok által elkövetett jogsértéseket feltárók ellen indultak eljárások, ez különösen jellemző volt Ázsiában, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában. Több száz embert vettek így önkényesen őrizetbe, néhány esetben pedig vád alá is helyezték őket. Sok helyen igyekeztek a hatóságok a koronavírust ürügyként felhasználva elhallgattatni a hatalommal szembeni kritikus hangokat.

Történtek pozitív fejlemények is a nemzetközi porondon. Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának sikerült olyan vizsgálatokat indítania a líbiai, venezuelai és jemeni emberi jogi válságok kapcsán, amelyek akár az elkövetők felelősségrevonását is maguk után vonhatják. Az ENSZ tagjai ugyanakkor kudarcot vallottak abban, hogy érdemi lépéseket tegyenek az olyan tömeges jogsértések kapcsán, mint a Kínában, Egyiptomban és Indiában történtek. Néhány ország tovább rontott a helyzeten azzal, hogy tömegoszlató fegyvereket és lőszereket adott el olyan kormányoknak, amelyekről sejthető, hogy jogsértéseket fog azokkal elkövetni. Többen súlyosan megszegték az ENSZ Biztonsági Tanácsának fegyverembargókra vonatkozó előírásait.

A Nemzetközi Büntetőbíróság nyomozásba kezdett Afganisztán ügyében, és folytatta a vizsgálatot Mianmar és Banglades kapcsán. Az előzetes vizsgálat véget ért Nigéria és Ukrajna ügyében, mindkét esetben a főügyész jelezte, hogy háborús és emberiség elleni bűncselekmények gyanúja miatt tervezi nyomozást indítani. A főügyész azt kérte a bíróságtól, hogy döntse el, vajon annak területi hatálya kiterjed-e a megszállt palesztin területekre, hogy ott nyomozást indíthasson.

A pozitív fejlemények ellenére a befolyásos országok igyekeztek aláásní az elszámoltathatóságot, és súlyos jogsértések esetében is megakadályozni a közös nemzetközi fellépést. Az Egyesült Államok szankciókat vetett ki a Nemzetközi Büntetőbíróság munkatársaira. Az Egyesült Királyság minden erejét latba vetette, hogy ne induljon vizsgálat a gyanú szerint a brit katonák által Irakban elkövetett jogsértések miatt. Kína és Oroszország tovább támadta a nemzetközi emberi jogi keretrendszert és az ENSZ független vizsgálatait. A Biztonsági Tanács politikai pathhelyzet miatt nem volt képes időben és hatékonyan reagálni az emberi jogi válsághelyzetekre.

Több kormány is igyekezett aláásní az ENSZ és a civil szervezetek együttműködéseit, az utóbbiak megfélemlítésével vagy büntetések kilátásba helyezésével. Az ENSZ emberi jogi mechanizmusai és intézményei anyagi nehézségekkel küzdöttek, miután a tagországok nem vagy csak késve fizették be a hozzájárulásait. Mindezen nehézségek mellett még a koronavírussal is meg kellett birkózníuk.

Égy olyan jövő érdekében, amelyben a nemzetközi jog előírásait kikényszerítő intézmények hatékonyan képesek megelőzni a jogsértéseket, illetve reagálni és felelősségre vonni a kritikus hangokat elnyomókat és más súlyos jogsértéseket elkövetőket, az országoknak meg

kell erősíteniük és anyagilag is támogatniuk kell az ENSZ emberi jogi mechanizmusait és intézményeit. Az államoknak továbbá teljes mértékben együtt kell működniük a Nemzetközi Büntetőbírósággal.

EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA REGIONÁLIS ÁTTEKINTÉS

A koronavírus-járványra adott kormányzati intézkedések egy sor emberi jog érvényesülését veszélyeztették Európában és Közép-Ázsiában, és rávilágítottak, hogy milyen ára van a kirekesztésnek, az egyenlőtlenségnek és túlzott állami hatalomnak. Az alulfinanszírozott egészségügyi rendszerek és az elégtelen védelmi intézkedések miatt rengetegen haltak meg. A munkavállalók nem kaptak megfelelő ellátást, a közegészségügyi intézkedések pedig aránytalanul hátrányosan érintették a már eleve kiszolgáltatott embereket és csoportokat. Több kormány arra használta a koronavírus-járványt, hogy elterelje a figyelmet a hatalmi törekvéseiről, megsértse az emberi jogi kötelezettségeit és megnyirbálja a szabadságjogokat.

Több országban is tovább korlátozták a bíróságok függetlenségét. Az elcsalt elnökválasztás Belaruszban emberi jogi válsághoz vezetett, amelyben a tisztességes eljáráshoz való jog és a hatalmat gyakorlók elszámoltathatósága tovább romlott. A régió megoldatlan problémái hátrányosan érintették a szabad mozgáshoz és az egészséghez való jogok érvényesülését. Az Örményország és Azerbajdzsán közötti fegyveres konfliktusban mindkét fél tiltott kazettás bombákat használt, és kölcsönösen háborús bűncselekményeket követtek el. A jogvédők számára nyitva álló tér tovább szűkült a jogkorlátozó törvények és a koronavírus-járvány miatt csökkenő támogatások miatt. A támogató szervezetek szerint kiugróan magas volt a nők ellen elkövetett erőszak aránya a lezárások alatt, az áldozatok pedig csak kevesebb segítségre számíthattak.

A járvány miatt tovább romlott a már így is kiszolgáltatott menekültek és migránsok helyzete. Több ország is elhalasztotta vagy felfüggesztette a menedékkérelmek elbírálását, ezzel pedig nagyon sok ember került abba a helyzetbe, hogy túlszűfolt és egészségételen táborokban kelljen átvészelnie a járványt. Az államoknak nem sikerült az üvegházhatású gázok kibocsátását abban az ütemben csökkenteni, hogy elkerülhessük a klímaválság legsúlyosabb következményeit. Az emberi jogok európai keretrendszerét újabb támadások érték. Tovább folytatódtak a fegyverreladások Szaúd-Arábiának és az Egyesült Arab Emírségeknek, annak ellenére, hogy azokkal súlyos jogsértéseket követnek el a jemeni konfliktusban.

AZ EGÉSZSÉGHEZ ÉS SZOCIÁLIS BIZTONSÁGHOZ VALÓ JOG

A koronavírus-járvány súlyosan érintette az európai és közép-ázsiai térséget, az év végéig nagyjából 27 millióan fertőződtek és 585 ezren haltak meg, amely a globális adat közel harmada. A valódi számok ennél is magasabbak lehetnek, mert néhány ország, köztük Türkmenisztán, szándékosan alacsonyabb számokat közölt. A kormányok koronavírusra adott válasza között óriási eltérések voltak, ahogyan az egészségügyi ellátások és az adatgyűjtés területén is. Emiatt a fertőzésekről és halálesetekről szóló beszámolók nagyban eltértek.

A fertőzések és halálozások aránya nagyban eltért az egyes társadalmi csoportok között. A WHO szerint néhány országban a koronavírusban meghaltak nagyjából felét az idősothtonokban élők tették ki. Az egészségügyben és szociális területen dolgozók nagyobb számban fertőződtek és haltak meg, számos esetben a megfelelő védőfelszerelés hiánya miatt. A szeptemberi adatok szerint az egészségügyi dolgozók a legnagyobb arányban az Egyesült Királyságban, Oroszországban, Olaszországban, Kirgizisztánban és Spanyolországban

vesztették életüket. A járvány megmutatta, hogy az elmúlt évek megszorítói intézkedései miatt sok európai egészségügyi rendszer mennyire rossz állapotban van az alulfinanszírozás miatt.

A lezárásoknak és karanténoknak azonnal megmutatkoztak a gazdaságra és a munkavállalók jogaira gyakorolt hatásai. Sokan közülük, elsősorban az informális szektorban dolgozók nem tudtak sem rendes, sem betegszabadságot kivenni, de a kiesett bevételeik pótlására sem kaptak segítséget. Elsősorban a szabadúszók, idénymunkások, takarítók, betegápolók és szexmunkások voltak az érintettek. A járvány megmutatta, mekkora szükség is van az elsősorban a mezőgazdaságban dolgozó a migráns munkavállalókra, ezért néhány ország, például az Egyesült-Királyság és Németország az első hullám idején repülővel szállította őket, Spanyolország, Olaszország és Portugália pedig igyekezett gyorsan legalizálni a státuszukat.

Számos országban a nem fehér bőrűek és a kisebbségi csoportok tagjai az átlagosnál nagyobb arányban fertőződtek és haltak meg a járványban. Ez is ismét csak megmutatta, hogy bizonyos közösségek többszörösen nehéz helyzetben vannak, mert nem kapnak megfelelő orvosi ellátást, olyan egészségügyi problémáik vannak, amelyek egyébként kezelhetőek lennének, szegénységben élnek, és régóta rasszizmus és hátrányos megkülönböztetés áldozatai. A hatóságok csak kevés esetben tettek eleget annak az ígéretüknek, hogy szabadon engedik az idős fogvatartottakat, fiatalkorúakat, gyermekek nőket vagy a betegségben szenvedőket. Ennek egyik tragikus következménye Azimjam Aszkorov bebörtönzött kirgiz jogvédő halála lett. A lelkiismereti fogoly Aszkorovot 2010-ben ítélték életfogytiglani börtönbüntetésre egy tisztességtelen eljárás során, és bár rengetegen kérték, hogy a koronavírus-járvány jelentette veszély miatt engedjék szabadon, a börtönben halt meg július 25-én tüdőgyulladásban.

A kormányoknak ki kell vizsgálniuk, hogy miért haltak meg ilyen nagy arányban az emberek az idősotthonokban, és miért nem kaptak megfelelő védőfelszereléseket az egészségügyben dolgozók. Nagyon fontos, hogy mindenkinek egyenlő lehetősége legyen beoltani magát, az országoknak pedig együtt kell működniük abban, hogy a vakcinák mindenki számára elérhetőek legyenek.

TÚLZOTT ÁLLAMI HATALOM

Közel a régió országainak felében hirdettek rendkívüli jogrendet a koronavírus-járvány miatt. A kormányok nem csak a mozgáshoz, de a békés gyülekezéshez vagy a véleménynyilvánításhoz való jogot is előszeretettel korlátozták. Néhány politikai mozgalom a saját céljaira akarta kihasználni a járvány kezelésével kapcsolatos emberi jogi kritikákat, és ellenezni kezdte a lezárásokat és a maszkviselést, de a koronavírus halálos következményei ismét megerősítették a tudomány és a tények fontosságát. Lukasenka belarusz elnök egyikben sem hitt, a járványt “pszichózisnak” nevezte.

Rekordszámú ország (az év közepéig 10) függesztette fel az Emberi Jogok Európai Egyezményének egyes rendelkezéseit, többen hosszabb távra. Bár válságos helyzetekben az államok egyes emberi jogi kötelezettségeik alkalmazását felfüggeszthetik, ez csak ideiglenes lehet, és csak akkor, ha az intézkedés szükséges és arányos.

A lezárások és a járványhoz kapcsolódó egyéb egészségügyi intézkedések aránytalanul sújtották a már így is kiszolgáltatott helyzetben lévő embereket és csoportokat, akik így erőszaknak, diszkriminatív igazoltatásoknak, “kényszer karanténnak” és pénzbüntetéseknek voltak kitéve. Ezek a gyakorlatok jól példázták a régóta létező intézményi rasszizmust, hátrányos megkülönböztetést és a rendőri erőszakkal kapcsolatos elszámoltathatatlanságot. Romák és menekültek, menedékkérők kerültek diszkriminatív “kényszer karanténba” Bulgáriában, Cipruson, Franciaországban, Görögországban, Magyarországon, Oroszországban, Szerbiában és Szlovákiában. Túlzott rendőri erő alkalmazására és más jogsértésekre láttunk példákat Belgiumban, Franciaországban, Grúziában, Görögországban, Olaszországban,

Kazahsztánban, Kirgizisztánban, Lengyelországban, Romániában és Spanyolországban. Az azeri hatóságok a járványt ürügyként használva a korábbinál is több embert tartóztattak le politikailag motivált vádak alapján, és vették őrizetbe a kormánnyal szemben kritikus hangokat, miután az elnök márciusban jelezte, hogy “elkülöníti” és “megtisztítja” az ellenzékét.

Olyan országokban, ahol a szabadságjogokat már korábban is súlyos támadások érték, 2020-ban tovább erősödött ez a folyamat. Az orosz hatóságok kiterjesztették a “külföldi ügynök törvény” hatályát a szervezetekről a magánszemélyekre, és minden korábbinál hevesebben mentek neki a tüntetőknek. A kazah és üzbég hatóságok a békés gyülekezést korlátozó törvényeket fogadtak el vagy helyeztek kilátásba. Amikor a tömegesen elcsalt elnökválasztás miatt tüntetések törtek ki Belaruszban, a hatóságok soha nem látott erőszakossággal estek neki az embereknek, sokakat megkínzottak és bántalmaztak a börtönben. A belarusz elnök kritikusatit önkényesen letartóztatták, és koholt vádak alapján eljárásokat indítottak ellenük. A megtorlásoknak áldozatul estek ellenzéki politikusok és támogatóik, politikai aktivisták, jogvédők illetve a független sajtó munkatársai is.

Miközben a friss, pontos, tudományos tényeken alapuló információkra óriási szükség van a járvány elleni védekezésben, több kormány is jogsértő korlátozásokat vezetett be a véleménynyilvánításhoz való joggal és az információszabadsággal kapcsolatban. A kormányok egy része vagy már létező szabályokat terjesztett ki jogellenesen vagy újakat fogadott el, így tett Örményország, Azerbajdzsán, Belarusz, Bosznia-Hercegovina, Franciaország, Magyarország, Kazahsztán, Lengyelország, Románia, Oroszország, Szerbia, Tádzsikisztán, Törökország, Türkmenisztán és Üzbegisztán is.

A kormányok nem védték meg az újságírókat és a közérdekű szivárogtatókat, köztük az egészségügyi dolgozókat, sőt több országban támadások érték azokat, akik a kormány járvánnyal kapcsolatos lépéseit kritizálták. Erre láttunk példát Albániában, Örményországban, Belaruszban, Bosznia-Hercegovinában, Magyarországon, Kazahsztánban, Koszovóban, Lengyelországban, Oroszországban, Szerbiában, Törökországban, Ukrajnában és Üzbegisztánban. A tádzsikisztáni és türkmenisztáni egészségügyi és szociális ellátásban dolgozók nem merték felemelni a szavukat a már létező elképesztő cenzúra miatt. Törökországban a kormány által szervezett trollhadseregek igyekeztek eltüntetni az emberek szeme elől azokat a weboldaltakat, amelyek a kormány számára kellemetlen hírekről számoltak be.

Néhány kormány, így a magyar is, igyekezett az egészségügyi krízist nemzetbiztonsági szintre emelni. Franciaország és Törökország gyorsított eljárásban fogadott el nemzetbiztonsági törvényeket, Oroszország és mások közben kiterjesztették a tömeges megfigyelési rendszereiket, tömegével gyűjtötték a személyes adatokat, majd időnként közzé tették azokat, és ezzel veszélybe sodorták az emberek magánélethez való jogát. Decemberben elstartolt az EU új terrorizmus elleni programja, amely elsősorban a technológiai fejlődésre építve akarja garantálni az emberek biztonságát. Sajnos azonban a program a tömeges megfigyelések kiterjesztését és a prediktív technológiák alkalmazását helyezi előtérbe a véleménynyilvánításhoz, a magánélethez, és a tisztességes eljáráshoz való jog illetve a diszkrimináció tilalmának sérelmére.

A kormányoknak véget kell vetniük a koronavírus-járvány ürügyként való használatára, a túlzott állami hatalomnak és a tömeges megfigyeléseknek, illetve felelősséget kell vállalniuk az általuk elkövetett jogsértésekért.

A BÍRÓSÁGOK FÜGGETLENSÉGÉNEK ALÁÁSA

Több országban láttunk példákat arra, hogy a kormány igyekezett tovább gyengíteni a bíróságok függetlenségét. Az egyik bevett gyakorlat a bírák ellen indított fegyelmi eljárások voltak, a másik pedig a bírósági kinevezésekbe való beleszólás azok esetében, akik nyíltan

szembefordultak a kormány függetlenséget csorbító intézkedéseivel vagy olyan döntéseket hoztak, amelyek nem tetszettek a kormánynak.

A lengyel törvényhozás elfogadott egy új törvényt, amely megtiltja a bírácoknak, hogy megkérdőjelezzék a legfelsőbb bíróság fegyelmi tanácsának elnöke által kinevezett bírák jogkörét. Augusztusban 1278 bíró ellen indult fegyelmi eljárás, amiért arra kérték az EBESZ-t, hogy küldjön választási megfigyelőket az elnökválasztásra. Bár az Európai Unió Bírósága áprilisban úgy döntött, hogy a lengyel kormánynak azonnal fel kell függesztenie a bírák elleni fegyelmi eljárásokat, Lengyelország nem tett eleget az ítéletnek.

A magyar kormány egyes tagjai megszólalásaikban és a sajtóban is nyíltan megkérdőjelezték jogerős bírósági ítéleteket, a bírósági döntések végrehajtását pedig hátráltatták. Törökországban a bírák és ügyészek tanácsa fegyelmi eljárást indított három bíró ellen, akik felmentették a Gezi-ügy vádlottjait, mindezt azután, hogy a török elnök nyilvánosan kritizálta a bíróság döntését.

A török hatóságok igyekeztek még jobban aláásni a tisztességes eljáráshoz való jogot: elkezdtek kiterjeszteni befolyásukat az ügyvédi kamarákra, és ügyvédeket vettek célba a munkájuk miatt. Júliusban a törvényhozás elfogadott egy törvényt, amely átalakította az ügyvédi kamarák szerkezetét, és jelentősen korlátozta a nyilvános kritika lehetőségét számukra. Szeptemberben 47 ügyvédet vett őrizetbe a rendőrség "terrorizmussal kapcsolatos" megalapozatlan vádak miatt, a fellebbviteli bíróság pedig ugyanebben a hónapban helyben hagyta 14 ügyvéd börtönbüntetését, akik szintén hasonló vádak miatt kerültek börtönbe.

Oroszországban illetve Kelet-Európa és Közép-Ázsia országaiban továbbra is rendszeresen sérült az emberek tisztességes eljáráshoz való joga. A hatóságok a járványra hivatkozva nem engedték, hogy az ügyfelek találkozhassanak az ügyvédekkel, vagy megtiltották a tárgyalások monitorozását. Belarusz esetében a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jogok minden elképzelhető módon sérültek: nemcsak a békés tüntetők megölését nem vizsgálták ki, de a hatóságok minden erejükkel igyekeztek megakadályozni, hogy a sértettek feljelentést tegyenek az elkövetők ellen.

A kormányoknak tiszteletben kell tartaniuk a jogállamiság szabályait, garantálniuk kell a bíróságok függetlenségét és az emberek tisztességes eljáráshoz való jogát.

EMBERI JOGOK A KONFLIKTUSÖVEZETEKBE

Az egykori Szovjetunió tagköztársaságaiban dúló konfliktusok hátráltatták a fejlődést és a regionális együttműködést, a vitás területek kapcsán kialakult konfliktusok pedig durva jogsértéseket okoztak az ott élőknek.

Oroszország, Abházia és Dél-Oszétia tovább korlátozta az emberek szabad mozgását Grúzia többi része felé, újabb utakadályokat is felállítottak. A 2019-ben lezárt határátkelő zárva maradt, és a hírek szerint legalább 10 helyi lakos halt meg, amiért a hatóságok nem engedélyezték számukra, hogy orvosi kezelésre átmenjenek Grúziába. Moldovában, a nem elismert transznysztriai régió de facto hatóságai megtiltották a kormány ellenőrzte területekről való beutazást, ezzel korlátozva a helyi lakosok egészségügyi ellátáshoz való hozzáférését. Ukrajnában a kormány és az Oroszország által támogatott szeparatisták is korlátozták a szabad mozgás lehetőségét a területeik között, ezzel a havi átkelések száma a korábbi egy milliőről pár tízezerre csökkent októberre. A korlátozások és a koronavírus-járvány miatt sok ember nem láthatta a családját, nem kaphatott megfelelő orvosi ellátást, nem kapott nyugdíjat vagy nem jutott el a munkahelyére. Ez legsúlyosabban az időseket és a kiszolgáltatott helyzetben lévőket érintette.

Szeptemberben súlyos összecsapások voltak Örményország, Azerbajdzsán és azeri támogatású csapatok között a Hegyi-Karabah régióban. Több mint 5000 ember halt meg. Mindkét fél bombázta a lakott területeket, köztük ballisztikus rakétákat és közismerten

pontatlan rakétarendszereket vetettek be. Ezek a fegyverek rengeteg embert öltek és sebesítettek meg, illetve romboltak le az otthonaikat. A nemzetközi jog által tiltott kazettás bombák hullottak a Hegyi-Karabah fővárosára, Sztepanakertre/Khakendire és az azeri Barda városra. Örményország és Azerbajdzsán is háborús bűncselekményeket követett el, köztük törvénytelen kivégzéseket, fogolykínzásokat és az ellenség hallottainak meggyalázását.

A konfliktus minden résztvevőjének be kell tartania nemzetközi jog előírásait, és garantálnia kell a civil lakosság védelmét. A szabad mozgáshoz való jog korlátozása csak akkor elfogadható, ha arra valódi biztonsági vagy katonai indokok miatt tényleg szükség van, a korlátozás pedig arányos.

JOGVÉDŐK

Néhány kormány tovább szűkítette a jogvédők és civil szervezetek részére rendelkezésre álló teret jogkorlátozó törvényekkel, intézkedésekkel és megbélyegző retorika használatával. Ez a trend felerősödött a járvány alatt, komoly károkat okozva a civil szférának, miközben a magánszemélyektől, alapítványoktól, cégektől és kormányoktól érkező támogatások is egyre csökkentek a COVID okozta gazdasági nehézségek miatt.

Törökország továbbra is elnyomta és zaklatta a civil szervezeteket, jogvédőket és a hatalommal szembeni kritikus hangokat. A török hatóságok az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) döntése ellenére nem voltak hajlandók szabadon engedni a bebörtönzött aktivistát, Oszmán Kavalát. A kazah és az orosz kormány továbbra is minden erejével igyekezett lejáratni a civileket, a kazah adóhatóság több tucat emberi jogi szervezetet fenyegetett meg, hogy felfüggeszti a működésüket, mert állítólag nem számoltak be a külföldi támogatásairól. Oroszországban békés tüntetőket, jogvédőket és ellenzéki aktivistákat tartóztattak le és állítottak bíróság elé. Kirgizisztán egy olyan módosítást jelentett be, amely súlyosan megnehezítené a civil szervezeteknek a pénzügyi beszámolóik elkészítését.

A terrorizmus elleni harc nevében Ausztria és Franciaország több muszlim szervezetet is fel akart oszlatni. Súlyosan jogkorlátozó civil törvényekről vitáztak Bulgáriában, Görögországban, Lengyelországban és Szerbiában, miközben a francia, olasz és máltai hatóságok tovább akadályozták a migránsoknak és menedékkérőknek segítő humanitárius szervezetek munkáját, időnként büntetőeljárásokat is indítva ellenük.

Jó hír, hogy júniusban az Európai Unió Bírósága jogsértőnek találta a magyar kormány 2017-es civilelles törvényét, és felszólította Magyarországot annak visszavonására. Szintén jó volt látni, hogy 2020-ban erősödtek a környezetvédelemmel, elszámoltathatósággal, nők jogaival és antirasszizmussal foglalkozó mozgalmak. Óriási tüntetések voltak Belaruszban az elcsalt elnökválasztás miatt, a korrupció ellen tüntettek Bulgáriában, a kormány regresszív intézkedései ellen Szlovéniában. Több ezren tiltakoztak az ellentmondásos új francia biztonsági törvény ellen, és az abortusz újabb korlátozása miatt Lengyelországban.

A kormányoknak véget kell vetniük a civil szervezetek és a jogvédők elleni lejáratókampányoknak, és olyan környezetet kell számukra teremteniük, ahol biztonságban és félelem nélkül végezhetik a munkájukat.

A NŐK ÉS A LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZNEMŰ ÉS INTERSZEX (LMBTI) EMBEREK JOGAI

A családon belüli erőszak elleni küzdelem megrekedt, néhány országban pedig visszajára is fordult. 2020-ban egyetlen új ország sem írta alá vagy ratifikálta az Európa Tanács nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló egyezményét (Isztambuli

Egyezmény). Épp ellenkezőleg, a magyar törvényhozás felszólította a kormányt, hogy ne ratifikálja azt, a lengyel és a török kormány pedig bejelentette, hogy kilépnek az egyezményből.

A lezárások miatt rengeteg nő maradt összezárv a bántalmazójával, és miközben több országban is a támogató szervezetek kiugróan sok bántalmazásról számoltak be, a túlélők a korábbiánál is nehezebben tudtak segítséghez jutni. Ukrajnában illetve Kelet-Európa és Közép-Ázsia más országaiban is a szigorú karanténra vonatkozó szabályok miatt a túlélő nők nem tudták igénybe venni az ingyenes online jogi segítséget, mivel továbbra is a bántalmazójukkal egy háztartásban kellett maradniuk, és nem mehettek a számukra fenntartott menedékszállásokra sem. Néhány uniós országban a hatóságok hotel szobákat vettek ki a nőknek ahelyett, hogy menedékszállásra kellett volna menniük, ahol könnyebben elkaphatták volna a koronavírus. Voltak országok, ahol új segélyvonalakat állítottak forgalomba. Néhány ország, köztük Horvátország, Dánia, Hollandia és Spanyolország úgy döntött, hogy ezentúl a beleegyezés hiányát veszi alapul a szexuális erőszak jogi megtélesekor.

A lezárások során néhány ország az abortuszhoz kapcsolódó ellátásokat a nem létfontosságú egészségügyi szolgáltatások közé sorolta, ezzel újabb nehézségeket okozva rengeteg nőnek. Szlovákiában kis híján elfogadták az abortusz szabályok szigorítását, Lengyelországban pedig az alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánította a magzat súlyos betegsége esetén a terhességmegszakítást. A döntés miatt tömegtüntetések kezdődtek a lengyel utcákon. A békés tüntetők ellen a rendőrök erőszakot alkalmaztak, és szabálysértési illetve büntetőeljárásokat indítottak ellenük. Görögországban 11 nőjogi aktivistát tartóztattak le és vádoltak meg közegészségügyi szabálysértéssel, miután egy akció keretében a nemi alapú erőszak ellen tiltakoztak.

Több ország politikusai és vallási vezetői is a járványt felhasználva terjesztették gyűlölködő nézeteiket az LGBTI közösséggel szemben, őket hibáztatva a járványért. A kutatások szerint nőtt a járvány idején az LGBTI emberek ellen elkövetett kapcsolati erőszak aránya is. Néhány ország a járványra hivatkozva akadályozta a tranz emberek hormonterápiáját és más egészségügyi ellátás igénybevételét. Egy sor lengyel önkormányzat nyilvánította területét "LGBTI-mentes övezetté", Andrzej Duda lengyel elnök pedig újraválasztási kampányát építette homofóbiára és transzfóbiára. Az év végén a magyar Parlament betiltotta az LGBTI emberek számára az örökbe fogadást, Románia pedig a gender tudományok tanítását, a döntés jelenleg az alkotmánybíróság előtt van.

A kormányoknak meg kell erősíteniük a nők és az LGBTI emberek számára elérhető támogató szolgáltatásokat, garantálni kell a szexuális és reprodukív jogok érvényesülését, és tenniük kell a nők és az LGBTI emberek hátrányos megkülönböztetése ellen.

MENEKÜLTEK ÉS MIGRÁNSOK JOGAI

A koronavírus-járvány sokat rontott a menekültek és migránsok helyzetén is. Több ország is elhalasztotta vagy felfüggesztette a menedékkérelmek elbírálását. A menekülő emberek különösen kitettek voltak a fertőzés veszélyének a túlszűfolt és rossz higiéniajú menekültügyi őrzött szállásokon és táborokban. A legismertebb példa a görögországi Leszbosz szigetén lévő Moria menekülttábor, ahol egy tízzezer ember maradt szállás nélkül. A határok lezárása miatt idénymunkások illetve migráns munkavállalók és családjaik tömegei maradtak bevétel nélkül.

A visszakényszerítések tovább folytatódtak a szárazföldön és a tengeren is. Egy cinikus és veszélyes húzással Törökország - politikai célokra használva a menekülteket - arra bátorította őket (sőt időnként még az utazásukat is biztosította), hogy elinduljanak a görög határ felé. Válaszul a görög hatóságok súlyos jogsértéseket követtek el velük szemben, erőszakot és éles lőszert vetettek be, majd visszakényszerítették az embereket Törökországba. Horvátország továbbra is rendszeresen erőszakkal toloncolta ki a menedékkérőket. A dél-európai kormányok

egy része nem engedte meg a mentőhajóknak, hogy kikössenek fedélzetükön a tengerből kimentett menekültekkel és migránsokkal, sorsukra hagyták a hajókat és az embereket a tengeren. A visszakényszerítések nemzetközi tilalmát megkerülve Olaszország, Málta és az EU továbbra is együttműködött Líbiával, hogy az fogja el és vigye vissza a területére a menekülteket, ahol aztán súlyos jogsértéseket követettek el velük szemben. Az EU egy új migrációs csomagról tárgyalt, amely továbbra is a menekültek távoltartására fókuszál, ahelyett, hogy az emberi jogokkal és a menekülő emberek biztonságával törődne.

A kormányoknak növelniük kell a biztonságos és szabályos migrációs lehetőségek számát, így a humanitárius vízumok, áttelepítések, közösségi szponzoráció és családegysítések számát, hogy a menedékre szoruló emberek biztonságban juthassanak Európába.

A KLÍMAVÁLSÁG ELLENI KÜZDELEM ÉS A VÁLLALATOK FELELŐSSÉGE

Az Európai Tanács decemberben úgy döntött, hogy legalább 55%-al csökkentik az üvegházhatású gázok kibocsátását 2030-ra. Bár ez a vállalás egy kicsit ambiciózusabb a korábnál, még így is kevés ahhoz, hogy megelőzzük a klímaválság legsúlyosabb következményeit, ráadásul megnövekedett terheket ró a fejlődő országokra. Tagállami szinten a legtöbb ország a klímasemlegességet továbbra is csak 2050-re ígéri. Azért, hogy elkerüljük a legsúlyosabb következményeket Európában és azonkívül, ennél sokkal korábban lenne szükség a karbonsemlegesség elérésére. Továbbá számos nemzeti terv tartalmaz olyan kiskapukat, amelyek tovább lassíthatják a kívánt célok elérését, illetve olyan intézkedéseket, amelyek súlyosan veszélyeztetik az emberi jogokat.

A korábnál több klímaper indult a kormányok és vállalatok ellen, többek között Franciaországban (egy új törvényt alkalmazva), Németországban, Lengyelországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban. Portugáliában hat gyermek és fiatal felnőtt fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához eljárást indítva 33 ország ellen. Az ír legfelsőbb bíróság kötelezte a kormányt, hogy ambiciózusabb célokat fogadjon el a károsanyag-kibocsátás csökkentésére, míg a svájci szövetségi bíróság egy ugyanilyen keresetnek nem adott helyt.

Civil szervezetek és szakszervezetek többévtől lobbizásának köszönhetően az Európai Bizottság megkezdte egy törvény bevezetését, amely arra kötelezi a vállalatokat, hogy a teljes globális termelési láncukban érvényesítsék az emberi jogi és környezetvédelmi szempontokat. Bár novemberben a svájciak többsége igennel szavazott egy hasonló kezdeményezésre, az elbukott, mert nem nyerte el a kantonok többségének támogatását.

A kormányoknak a tervezettnél korábban el kell érniük az üvegházhatású gázok kibocsátásának visszaszorítását és a karbonsemlegességet, és fel kell számolniuk a jogi kiskapukat. Rá kell kényszeríteniük a legnagyobb szennyező cégeket, hogy minél korábban kivezessék a fosszilis tüzelőanyagokat. Az EU-nak biztosítania kell, hogy a vállalatokat felelősségre vonják, ha megsértik az emberi jogokat vagy a környezetvédelmi előírásokat, az áldozatok számára pedig garantálni kell a jogorvoslathoz való jogukat.

EMBERI JOGOK ITTHON ÉS A VILÁGBAN

Az európai emberi jogi keretrendszer 2020-ban is súlyos támadások érték. Az EBESZ országok nem voltak képesek egyezsre jutni a legfontosabb emberi jogi intézmények vezetőit illetően, ezzel pedig hónapokra elhúzódó működésképtelenséget okoztak. Az Európa Tanács tagjai nem vagy csak szelektíven hajtották végre az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseit. A probléma nagyságát jól jellemzi az Emberi Jogok Európai Egyezményének 18.

cikkének (jogkorlátozás alkalmazásának megszorítása) megsértését megállapító ítéletek számának a növekedése. Azerbajdzsán, Oroszország és Törökország kapcsán az EJEB megállapította, hogy önkényesen tartott fogva és indított eljárásokat emberek ellen, és más módokon is megsértette az emberi jogait. A 18. cikk megsértésnek megállapítása komoly veszjelzés: politikailag motivált üldöztetést jelent.

Az EU-nak továbbra sem sikerült eredményeket felmutatnia a rohamosan leépülő magyar és lengyel jogállamiság kapcsán, bár mindkét országgal szemben folyamatban van az ún. 7-es cikk szerinti eljárás. Az év végére az uniós országok megállapodtak, hogy a költségvetési támogatásokat, benne a koronavírus helyreállítási alap forrásait jogállamisági feltételekhez kötik, azonban, hogy ez az eljárás pontosan hogyan működik majd, az év végéig bizonytalan maradt. Bár az Európai Unió Bírósága hozott néhány fontos, a bíróságok függetlenségével és a civil szervezetek elleni támadásokkal kapcsolatos döntést, az EU nem tudott érdemi eredményeket elérni sem a szűkülő civil tér, sem a migrációval kapcsolatos tagállami jogszabályok és gyakorlatok kapcsán, ami jelentősen aláásta az EU külpolitikájának hitelességét.

Kína és Oroszország folytatta a politikai, gazdasági és néhány esetben katonai befolyásának növelését Kelet-Európában és Közép-Ázsiában, és minden erejével azon volt, hogy aláássa a nemzetközi emberi jogi keretrendszert, és az emberi jogokat védő szervezetek a munkáját. Oroszország pénzügyi és kommunikációs segítséget ajánlott Belaruszban, miközben a belarusz hatóságok minden elképzelhető módon terrorizálták a lakosságot. Az EU, az ENSZ és a regionális emberi jogi intézmények nem voltak képesek megállítani a tömeges jogsértéseket. Belgium, Csehország, Franciaország és az Egyesült Királyság továbbra is engedélyezte a fegyverek eladását Szaúd-Arábiának és az Egyesült Arab Emírségeknek, miközben minden valószínűség szerint ezeket a fegyvereket jogsértések elkövetésére használják a jemeni konfliktusban.

A belső feszültségek ellenére az EU és a tagállamai az emberi jogok fontos támogatói maradtak a nemzetközi szintéren. 2020-ban az EU jelentős lépést tett, hogy erősítse az emberi jogi programját, köztük egy új emberi jogi akciótervet fogadott el.

Az országoknak eleget kell tenniük a nemzetközi kötelezettségeiknek és tiszteletben kell tartaniuk azokat az emberi jogi keretrendszereket, amelyeknek a tagjai. Ha egyszer úgy döntöttek, hogy magukra nézve kötelezőnek ismerik el egy bíróság joghatóságát, az ítéleteit is végre kell hajtaniuk.

AMNESTY

INTERNATIONAL

2020/21-AS JELENTÉS

ORSZÁGJELENTÉSEK

MAGYARORSZÁG

Magyarország

Államfő: Áder János

Kormányfő: Orbán Viktor

Hátrányos megkülönböztetés érte a nőket és a transz embereket. A menedékkérők nem fértek hozzá az ország területéhez, és tömegével kényszerítették őket vissza a hatóságok. A koronavírus miatt bevezetett veszélyhelyzet során korlátozták a véleménynyilvánításhoz és a békés gyülekezéshez való jogok gyakorlását. A kormány tovább folytatta a bíróságok függetlenségének és a belijük vetett társadalmi bizalomnak az aláásását.

HÁTTÉR

Márciusban a Parlament elfogadta a koronavírus elleni védekezésről szóló törvényt. A jogszabály nyílt végű felhatalmazással kiterjesztette a kormány hatalmát, és lehetővé tette, hogy az érdemi parlamenti ellenőrzés nélkül, rendeletekkel kormányozzon. Bár a törvényt június közepén hatályon kívül helyezték, a kormány egy sor ideiglenes szabályt átmentve továbbra is önkényesen korlátozta többek között a békés gyülekezéshez és a menedékhez való jogok gyakorlását.

Szeptemberben az Európai Bizottság kiadta első jogállamisági jelentését, amely komoly problémákat azonosított Magyarországon.

A bíróságok függetlensége továbbra is veszélyben volt, magas rangú kormányzati szereplők voltak kétségbe jogerős bírósági döntéseket, és hátráltatták azok végrehajtását. A bíróságok központi igazgatásával kapcsolatos aggályokat nem orvosolták, ezért a bírák a hátrányos következményektől tartva továbbra sem mertek nyilvánosan felszólalni.

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

LESZBIKUS, MELEG, BISZEXUÁLIS, TRANZSNEMŰ ÉS INTERSZEX (LMBTI) EMBEREK

A Parlament májusban betiltotta a transz és interszex emberek számára nemük jogi

elismerését, amikor előírta, hogy az anyakönyvi nyilvántartásban ezután fel kell tüntetni a születési nemet, amelyet később nem lehet megváltoztatni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a transz emberek nem ismertethetik el nemüket, és nem kaphatnak a nemi identitásuknak megfelelő hivatalos iratokat.

Júliusban az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy Magyarország megsértette egy iráni transz férfi magán- és családi élethez való jogát. Bár Magyarország menekültként ismerte el a férfit, akit hazájában nemi identitása miatt üldöztek, a hatóságok mégsem voltak hajlandók nemét és nevét hivatalosan elismerni.

Decemberben a Parlament elfogadott egy törvénymódosítást, amellyel kizárta az LMBTI embereket az örökbefogadók közül, és egy diszkriminatív alaptörvény-módosítással az alkotmányba írta, hogy “az anya nő, az apa férfi”, és Magyarország “védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát.”

NŐK JOGAI

Májusban a Kúria megállapította, hogy a miskolci megyei kórház szülészetén diszkriminálták a hátrányos körülmények között élő roma nőket, amikor előírták, hogy a hozzátartozók csak plusz pénzért kapható védőöltözetben kísérhetik be őket a szülészetre. Az eljárás gyakran azt eredményezte, hogy a roma nőknek egyedül kellett végigcsinálniuk a szülést. A bíróság elrendelte a jogsértő gyakorlat abbahagyását.

A munkaerőpiacon a nemi alapú hátrányos megkülönböztetés elsősorban a várandós és a munkába visszatérni akaró kisgyermekes nőket sújtotta. A hatóságok nem biztosítottak megfelelő jogorvoslati lehetőségeket azok számára, akiknek a munkaviszonyát jogellenesen szüntették meg.

NŐK ÉS LÁNYOK ELLENI ERŐSZAK

Májusban a Parlament elfogadott egy politikai nyilatkozatot, amely felszólította a kormányt, hogy ne ratifikálja az Európa Tanács nők elleni és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló

egyezményét (Isztambuli Egyezmény) annak ellenére, hogy azt 2014-ben aláírta.

OKTATÁSHOZ VALÓ JOG

Januárban a kormány egy összehangolt kommunikációs és médiakampányt indított, hogy lejárasson és megbélyegezzon 63 korábban a gyöngyöspatai általános iskolában tanuló roma fiataalt, akik ügyében a bíróság mondta ki, hogy szegregálták őket, és alacsonyabb színvonalú oktatást kaptak, mint nem roma társaik. A kormány kampánya ellenére májusban a Kúria helybenhagyta a bírósági döntést, és elrendelte számukra a kártérítések azonnali kifizetését.

Márciusban az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága fogalmazott meg komoly kritikát a roma diákok szegregált oktatásával, a roma és nem roma gyermekek iskolai eredményei közötti egyre nagyobb különbség és a roma diákokra vonatkozó hivatalos adatok hiányával kapcsolatban.

Szeptemberben egy új alaptanterv lépett hatályba, amelyet széles körű társadalmi egyeztetés nélkül, a tanárok, diákok és oktatási szakemberek tiltakozása ellenére vezettek be.

Szeptember és november között a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem diákjai elfoglalták az egyetemüket, így tiltakozva a kormány által levezényelt modellváltás és az egyetem élére ültetett kuratórium ellen, mert szerintük az eljárás sértette az oktatás szabadságát. Az intézmény számos elismert oktatója is felmondott.

Októberben az Európai Unió Bírósága (EUB) kimondta, hogy Magyarország megsértette az oktatás szabadságára vonatkozó uniós szabályokat, amikor a felsőoktatási törvény 2017-es módosításával arra kényszerítette a Central European Universityt, hogy elhagyja Magyarországot.

A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS, AZ EGYESÜLÉS ÉS A GYÜLEKEZÉS SZABADSÁGA

Márciusban a Parlament elfogadta a Büntető törvénykönyv módosítását, így akár öt év szabadságvesztést is kaphat, aki különleges

jogrend idején nagy nyilvánosság előtt "olyan valótlan tényt vagy való tényt elferdítve állít vagy híresztel", amely alkalmas arra, hogy a koronavírus elleni védekezés eredményességét akadályozza vagy azt megghiúsítsa. Járványügyi szabályszegés néven bűncselekmény lett a karantén és az elkülönítés szabályainak a megszegése.

Június közepén az Átmeneti Törvény elfogadtatásával, a járványügyi készültségre hivatkozással a kormány a márciusban megszerzett széles körű jogosítványainak nagy részét átmentette, így többek között lehetősége maradt a szabad mozgáshoz és a békés gyülekezéshez való jog további önkényes korlátozására.

Szintén júniusban az EUB kimondta, hogy a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló törvény ellentétes az uniós szabályokkal.

Júliusban felmondott Magyarország legnagyobb online lapjának, az Indexnek közel 100 munkavállalója, miután kirúgták a főszerkesztőjüket. A újság vezetése korábban jelezte a nyilvánosságnak, hogy veszélyben van a függetlenségük, miután a lap reklámfelületeit is értékesítő céget megvette egy a kormányhoz közel álló vállalkozó.

MENEDÉKHEZ VALÓ JOG

A kormány a nemzetközi kötelezettségeinek megszegése miatt három bírósági ügyet is elveszített. Áprilisban az EUB kimondta, hogy Magyarország nem tett eleget annak a kötelezettségének, hogy menedékkérőket vegyen át Olaszországból és Görögországból.

Májusban az EUB megállapította, hogy a menedékkérők automatikus fogvatartása a tranzitónákban sérti az uniós szabályokat, mert azok aránytalan intézkedések, meghaladják a maximális időtartamot és nem lehet a bíróságon megtámadni az elrendelésüket. Bár a kormány eleinte tiltakozott a döntés ellen, még májusban felszámolták a tranzitónákat.

Júniusban aztán olyan új szabályok léptek életbe, amelyek tovább korlátozták a menedékhez való jog gyakorlását. Az Átmeneti Törvényben lefektetett eljárás szerint, amelyet elítélt az ENSZ Menekültügyi

Főbiztossága is, a menedékkérők csak akkor kérhetnek menedéket Magyarország területén, ha előtte a hatóságok pozitívan bírálták el a külföldi nagykövetségen benyújtott "szándéknyilatkozatukat". Az év végéig mindössze pár ilyen nyilatkozatot adtak be, és egy család kapott engedélyt, hogy Magyarország területén adhassa be a menedékkérelmét. Októberben az Európai Bizottság kötelezettségzegési eljárást indított az ügyben.

Az elsősorban Szerbia felől érkezőket a hatóságok – gyakran csoportosan – visszaküldték a határ másik oldalára. Az év végéig a visszakényszerített emberek száma meghaladta a 30 ezret, megsértve ezzel a non-refoulement elvét, amely szerint senkit sem lehet olyan helyre visszaküldeni, ahol súlyos jogsértés áldozata lehet. Decemberben az EUB kimondta, hogy a gyakorlat sérti az uniós szabályokat.

AMNESTY INTERNATIONAL

2020/21-ES JELENTÉS

AZ EMBERI JOGOK HELYZETE A VILÁGBAN

Az Amnesty International 2020/21-es jelentése 149 ország emberi jogi helyzetét mutatja be 2020 során, illetve globális és regionális elemzéseket is kínál. A dokumentum sorra veszi az Amnesty International által dokumentált problémákat, és felhívja a kormányokat és a döntéshozókat a cselekvésre. Fontos olvasmány szakpolitikákkal foglalkozóknak, jogvédőknek, aktivistáknak és mindenkinek, akit érdekelnek az emberi jogok.

2020-ban a világot megrázta a koronavírus-járvány. A pandémia és az ellene hozott intézkedések mindenkit érintettek, sok esetben azonban felerősítették a már létező egyenlőtlenségeket és jogsértéseket. A kijárási tilalmak és karanténok aránytalanul sújtották a kiszolgáltatott csoportokat, például az időseket és a szegénységben élőket. Miközben egyre több ország nyilvánította büncselekménnyé a nemi alapú erőszakot, a nők elleni erőszak aránya növekedett. Több ország használta ürügyként a járványt, hogy leszámoljon az öt bírálókka. Erőszakkal vetettek véget a rendőri brutalitás és diszkrimináció elleni tüntetéseknek. A jogvédők és politikai ellenfelek kritikáit a véleménynyilvánítás korlátozásával és megfigyelésükkel söpörték el.

A világ ügyeinek közös intézésére létrehozott intézmények az alapjaikban rendültek meg, a folyamatot pedig felerősítette néhány befolyásos kormány támadása a nemzetközi intézményrendszer ellen. Azonban a járvány utáni helyreállítás és a nemzetközi együttműködés az emberi jogok területén lehetőséget ad a világ vezetőinek, hogy a világ jobb hely legyen a koronavírus után, mint amilyen előtte volt.

[amnesty.hu](https://www.amnesty.hu)

AMNESTY
INTERNATIONAL

